

13 Αυγούστου 2021

Οι Παρακλητικοὶ Κανόνες προς Την Παναγία μας

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Ὁ Αὐγούστος εἶναι ὁ μῆνας τῆς Παναγίας. Ἡ μεγάλη ἑορτὴ τῆς Κοιμήσεως, τῆς μνήμης, τῆς Θεοτόκου, ποὺ ἐτέθη ἀκριβῶς στὸ μέσον τοῦ μηνὸς αὐτοῦ, ἦταν αἰτία καὶ ὅλες οἱ ἡμέρες του νὰ πάρουν σιγὰ - σιγὰ ἓνα Θεομητορικὸ χαρακτήρα. Οἱ δεκατέσσαρες

πρῶτες ἡμέρες μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι τὰ προεόρτιά της καὶ οἱ ὑπόλοιπες τὰ μεθέορτα, ἡ παράταση τῆς μεγάλης αὐτῆς Θεομητορικῆς ἑορτῆς. Κατὰ τὴν αὐστηρὰ ἑορτολογικὴ τάξη, προεόρτιος ἡμέρα εἶναι μόνο ἡ παραμονή, ἡ 14η τοῦ μηνός, κατὰ τὴν ὁποία καὶ μόνο ὑπάρχουν εἰδικὰ τροπάρια στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀκολουθία. Ἀλλὰ τὸ λειτουργικὸ ἔθιμο, ποὺ σήμερα ἀποτελεῖ πιά γενικῶς καθιερωμένη παράδοση, συνέδεσε ὅλες τὶς πρὸ τῆς ἑορτῆς ἡμέρες μὲ τὴν προπαρασκευὴ γιὰ τὸν ἑορτασμὸ τῆς μνήμης τῆς Παναγίας, ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τὴν προπαρασκευαστικὴ νηστεία, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὴ ψαλμωδία τῶν παρακλητικῶν κανόνων πρὸς αὐτὴν μετὰ τὸν ἑσπερινὸ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν. Ἡ μεθέορτος πάλι περίοδος κατὰ τὸ ἰσχύον τυπικὸ λήγει τὴν 23η Αὐγούστου, ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία «ἀποδίδεται» ἡ ἑορτὴ, τὰ Ἐννιάμερα. Πάντοτε ὅμως κατὰ τὸ παρελθὸν ὑπῆρχαν τάσεις παρατάσεως τοῦ ἑορτασμοῦ. Ἔτσι σὲ πολλὰ μοναστήρια τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἡ ἑορτὴ ἀπεδίκετο τὴν 28η Αὐγούστου. Διάταγμα ἐξ ἄλλου τοῦ αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικου Β' τοῦ Παλαιολόγου ὄριζε νὰ ἑορτάζεται ἡ μνήμη τῆς Θεοτόκου... καθ' ὅλο τὸν Αὐγούστο μῆνα ἀπὸ τὴν 1η μέχρι τὴν 31η.

Σὲ ἀνάλογο τάση φαίνεται ὅτι ὀφείλεται καὶ ἡ τοποθέτηση στὴν 31η τοῦ Αὐγούστου τῆς ἑορτῆς τῆς καταθέσεως τῆς Τίμιας Ζώνης τῆς Θεοτόκου στὴν Ἁγία Σορὸ, ποὺ βρισκόταν στὸ ναὸ τῆς Θεοτόκου στὰ Χαλκοπρατεία τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κατὰ τὸν τρόπο αὐτὸν ὁ Θεομητορικὸς μῆνας, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρο τὸ ἔτος, ποὺ ἔληγε τὴν 31η Αὐγούστου, σφραγιζόταν μὲ μία Θεομητορικῶν χαρακτήρα ἑορτὴ.

Κατὰ τὸν Αὐγούστο, λοιπόν, τὸν μῆνα τῆς Παναγίας, στοὺς ναοὺς μας, καὶ μάλιστα στὰ προσκυνήματα τὰ ἀφιερωμένα στὸ ὄνομά της, θὰ συντρέξουν οἱ πιστοὶ μας γιὰ νὰ ὑμνολογήσουν τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀναφέρουν σ' αὐτὴν τὴ θλίψη καὶ τὶς ἀγωνίες τους. Καὶ δικαίως, γιατί ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ λογικὴ κλίμακα ποὺ κατέβασε τὸν Θεὸ στὸν κόσμον καὶ ἀνέβασε τὸν ἄνθρωπο στὸν Θεό. Εἶναι ὁ κρίκος ποὺ συνέδεσε τὸν οὐρανὸ μὲ τὴ γῆ, ποὺ ἔδωσε στὸν Θεὸ τὴν σάρκα, ὥστε νὰ γίνῃ, ἀπὸ ἄκρα φιλανθρωπία, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ «ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα», σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς καὶ ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Καὶ στὴν παρρησία τῆς

μητέρας Του, πού τὴν ἄφησε πεθαίνοντας στὸν σταυρὸ στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰωάννου καὶ γιὰ δική μας μητέρα, καταφεύγουν τώρα τὰ παιδιά της, οἱ ἀδελφοί τοῦ Χριστοῦ. Δὲν ἦταν ἡ διαθήκη Του αὐτή, πού τὴν ἔγραψε ἐπάνω στὸν αἱματοβαμμένο σταυρό Του, ὅταν βλέποντας «τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα, ὃν ἠγάπα» εἶπε πρὸς αὐτὴν τὸ «Ἴδου ὁ υἱός σου» καὶ πρὸς τὸν μαθητὴ «Ἴδου ἡ μήτηρ σου»; Μὲ τὸ θάρρος λοιπὸν καὶ τὴν ἀγάπη τῶν παιδιῶν πρὸς τὴν μητέρα ἀπευθύνεται ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν Θεοτόκο, γιὰ νὰ διαβιβάσει Ἐκείνη τὰ αἰτήματά του πρὸς τὸν Υἱὸ καὶ Θεό της, χρησιμοποιώντας καὶ πάλι τὴν παρρησία τῆς μητέρας. Γιατί μέσα στὸ μυστικὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν Ἐκκλησία, νεκροὶ δὲν ὑπάρχουν. Ὅλοι ζοῦν ἐν Χριστῷ καὶ συνεχίζουν καὶ στὸν οὐρανὸ τὶς προσευχὲς καὶ τὶς δεήσεις γιὰ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας πού ζοῦν στὴ γῆ καὶ ἀγωνίζονται τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ ζῶντες στὸν κόσμο τοῦτο δέονται γιὰ τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς των, ζώντας ἢ κεκοιμημένους.

Καὶ πολὺ περισσότερο ἡ Θεοτόκος στὴ δόξα τοῦ οὐρανοῦ δὲν παύει νὰ ἐκτελεῖ τὸ ἔργο τῆς μεσιτείας πού ἔκαμε καὶ στὴ γῆ. Ὅπως στὸ γάμο τῆς Κανᾶ ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὴν χαρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ζήτησε καὶ πέτυχε ἀπὸ τὸν Χριστὸ τὴν θαυματουργικὴ Του ἐπέμβαση, ἔτσι καὶ μεταστᾶσα ἀπὸ τὴ γῆ δὲν ἐγκατέλειψε τὴ γῆ, ἀλλὰ διαρκῶς διαβιβάζει τὶς αἰτήσεις μας πρὸς τὸν Υἱὸ καὶ Θεό της.

Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο εἶναι ἡ «προστασία» ἢ «ἀκαταίσχυντος» καὶ ἡ «μεσιτεία» ἢ «ἀμετάθετος», πού δὲν παραβλέπει τὶς ἱκετευτικὲς μας φωνές, ἀλλὰ ἀντιλαμβάνεται καὶ προφθάνει στὴ βοήθεια ἐκείνων πού ἔχουν ἀνάγκη, ὅπως πολὺ χαρακτηριστικὰ ψάλλει ὁ ποιητὴς τοῦ γνωστοῦ κοντακίου.

Σ' αὐτὴν λοιπὸν τὴ θεολογικὴ βάση στηρίζεται ἡ Ἐκκλησία ὅταν κατὰ τὶς πρῶτες ἡμέρες τοῦ μηνὸς αὐτοῦ ψάλλει στοὺς ναοὺς μας τοὺς παρακλητικοὺς κανόνας πρὸς τὴν Παναγία. Θὰ ἐνώσουμε καὶ ἐμεῖς μαζί μὲ τὸν ὑπόλοιπο λαὸ τοῦ Θεοῦ τὴ φωνή μας καὶ θὰ ἀπευθύνουμε πρὸς αὐτὴν τοὺς ωραίους ὕμνους, πού συνέθεσαν οἱ ἱεροὶ ποιητὲς τῆς Ἐκκλησίας μας, οἱ πνευματοκίνητοι συντάκτες τῶν ἱερῶν αὐτῶν ἀκολουθιῶν. Αὐτὲς ἀκριβῶς τὶς παρακλητικὲς ἀκολουθίες θὰ δοῦμε σήμερα. Τὸ θέμα εἶναι καὶ ἐπίκαιρο καὶ

πρακτικῶς χρήσιμο, ἀφοῦ ἀπὸ σήμερα τὸ βράδυ θὰ σημαίνουν οἱ καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν μας καὶ θὰ μᾶς καλοῦν σ' αὐτές.

Οἱ δύο ἀκολουθίες αὐτές μᾶς εἶναι γνωστὲς μὲ τὸ ὄνομα «Μικρὸς» καὶ «Μέγας παρακλητικὸς κανὼν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον». Ἔτσι ἐπιγράφονται στὰ λειτουργικά μας βιβλία. Στὴν πραγματικότητα ὅμως εἶναι κάτι τὸ εὐρύτερο.

Ὁ κανὼν εἶναι μέρος μόνο τῆς ὅλης ἀκολουθίας, τὸ μεγαλύτερο καὶ ἴσως τὸ πιὸ ἐντυπωσιακό. Εἶναι τὸ στοιχεῖο ποῦ μὲ τὴν ἐναλλαγή του διαφοροποιεῖ τὴν κατὰ τὰ ἄλλα ὅμοια ἀκολουθία σὲ δύο, ποῦ γιὰ νὰ διακρίνονται ὀνομάζονται ἢ μία «Μεγάλη Παράκλησις» καὶ ἢ ἄλλη «Μικρά». Καὶ οἱ δύο κανόνες ἔχουν ἴσο ἀριθμὸ τροπαρίων, 32 τροπάρια ὁ καθένας-τέσσαρα σὲ κάθε ὡδή, τοῦ μεγάλου ὅμως κανόνα τὰ τροπάρια καὶ οἱ εἰρμοί, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐξαρτῶνται τὰ τροπάρια, εἶναι φανερὰ ἐκτενέστερα.

Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι, νομίζω, ἀρκετὸ νὰ αἰτιολογήσει τὸ ἐπίθετο «μέγας» σ' αὐτόν. Φαίνεται ὅτι ὁ μέγας αὐτὸς κανὼν ἐψάλλετο πανηγυρικώτερα, ἰδιαίτερος κατὰ τὴν περίοδο τοῦ δεκαπενταύγουστου, ὅπως δείχνουν καὶ τὸ ἐξαποστειλᾶριο «Ἀπόστολοι ἐκ περάτων...», ποῦ ψάλλεται στὸ τέλος του. Κατόπιν καὶ ἡ ἐπανάληψις τῶν δύο τροπαρίων «Διάσωσον ἀπὸ κινδύνων...» καὶ «Ἐπίβλεπον ἐν εὐμενείᾳ...», ποῦ γίνεται στὸ τέλος κάθε ὡδῆς τοῦ μεγάλου, ἐνῶ στὸν μικρὸ μόνο στὸ τέλος τῆς γ' καὶ τῆς ς' ὡδῆς, μαρτυρεῖ μία τάση πρὸς ἔξαρση ἐπὶ τὸ πανηγυρικώτερον τοῦ πρώτου. Ὁ μικρὸς ἐψάλλετο, ὅπως καὶ ἡ ἐπιγραφή του μαρτυρεῖ, καθ' ὅλο τὸ ἔτος «ἐν πάσῃ περιστάσει καὶ θλίψει ψυχῆς».

Κατὰ τὴν ἰσχύουσα σήμερα πράξι, οἱ δύο κανόνες κατὰ τὴν περίοδο τοῦ δεκαπενταύγουστου ψάλλονται ἐναλλάξ, γιὰ τὴν ἀποφυγή, προφανῶς, τῆς μονοτονίας, στὸ τέλος τοῦ ἑσπερινοῦ ὅλων τῶν ἡμερῶν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑσπερινὸ τῶν Σαββάτων, τῆς Μεταμορφώσεως καὶ τῆς Κοιμήσεως.

Αὐτὴ ἡ σύνδεση τῆς παρακλήσεως μὲ τὴν ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ μας φέρνει στὸ νοῦ τὴν ἀντίστοιχο μοναχικὴ τάξη, ποῦ στὶς ὀλονυκτίες τῶν μονῶν συνάπτεται ὁ ὀρθρος στὸν ἑσπερινό. Ἡ ὅλη ἀκολουθία δηλαδὴ τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ τῆς παρακλήσεως μαζί, γίνονται σὰν ἓνα εἶδος μικρᾶς παννυχίδος στὰ μέτρα καὶ τὶς

δυνατότητες τῶν ἐνοριῶν, μικρῆς ὁλονυκτίας πρὸς τιμὴν τῆς Θεοτόκου.

Ἄν προσέξουμε τὴ δομὴ τῆς ἀκολουθίας τῆς παρακλήσεως, θὰ ἀναγνωρίσουμε σ' αὐτὴν τὸ σχῆμα καὶ τὴ διάταξη ἑνὸς ὑποτυπώδους ὄρθρου. Ἀρχίζει μὲ ἓνα θρηνητικὸ ψαλμὸ, τὸν τελευταῖο τῶν ψαλμῶν τοῦ ἐξάψαλμου («Κύριε εἰσάκουσον τῆς προσευχῆς μου...»-ψαλμὸς 142ος), τὸ «Θεὸς Κύριος...» μὲ τὰ Θεομητορικὰ τροπάρια «Τῆ Θεοτόκῳ ἐκτενῶς νῦν προσδράμωμεν...» καὶ «Οὐ σιωπήσωμεν ποτὲ Θεοτόκε...», τὸν 50ο ψαλμὸ «Ἐλέησόν με, ὁ Θεός, κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου...», τὸν Κανόνα μὲ Κάθισμα στὸ τέλος τῆς γ' καὶ τὸ Κοντάκιο στὸ τέλος τῆς ς' ὠδῆς καὶ τὴν παρεμβολὴ τῶν ἀναβαθμῶν, τοῦ εὐαγγελίου καὶ τῆς Συναπτῆς του, μὲ τὰ τροπάρια ποὺ συνοδεύουν τὸν 50ο ψαλμὸ στὸν ὄρθρο, τὰ μεγαλυνάρια μετὰ τὴν θ' ὠδὴ καὶ στὸ τέλος τροπάρια ποὺ μποροῦν νὰ παραλληλισθοῦν πρὸς τὰ ἐξαποστειλάρια τοῦ ὄρθρου στὸ Μέγα Παρακλητικὸ κανόνα ἢ πρὸς τὰ ἀπόστιχα τοῦ ὄρθρου στὴν μικρὰ Παράκληση. Ἄν συνδυάσουμε μάλιστα τὰ ἀνωτέρω πρὸς τὴν τάξη ποὺ ἰσχύει στὶς ἑορτὲς τῶν ἀγίων, ποὺ ὡς πρῶτος κανὼν στὸν ὄρθρο ψάλλεται ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω παρακλητικοὺς κανόνας πρὸς τὴν Θεοτόκο, δὲν μᾶς μένει καμιὰ ἀμφιβολία, ὅτι καὶ στὶς παρακλήσεις ἔχουμε ἓνα Θεομητορικὸ παρακλητικὸ ὄρθρο κατὰ τὸν τύπο τῶν μοναχικῶν ὁλονυκτιῶν.

Ὁ μικρὸς κανὼν φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοστηρίκτου μοναχοῦ ἢ τοῦ Θεοφάνους, ποὺ ἴσως πρόκειται γιὰ τὸ ἴδιο πρόσωπο ποὺ χαρακτηρίζεται πότε μὲ τὸ κοσμικόν, πότε μὲ τὸ μοναχικόν του ὄνομα. Ποιὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὁμώνυμους ποιητὲς εἶναι ὁ συντάκτης τοῦ κανόνας αὐτοῦ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ προσδιορισθεῖ.

Τοῦ μεγάλου ποιητῆς εἶναι ὁ τελευταῖος αὐτοκράτωρ τῆς Νικαίας Θεόδωρος Δούκας ὁ Λάσκαρις (1222-1258). Ὁ δεύτερος αὐτὸς κανὼν ἔχει μᾶλλον προσωπικὸ χαρακτήρα καὶ ἀναφέρεται εἰδικῶς στὰ παθήματα καὶ τὶς περιστάσεις τοῦ βίου τοῦ πολυπαθοῦς αὐτοῦ βασιλέως. Ὁ πρῶτος εἶναι γενικότερος καὶ ταιριάζει σὲ κάθε ἄνθρωπο θλιβόμενον, ἀσθενοῦντα καὶ πάσχοντα ἀπὸ πνευματικὲς καὶ σωματικὲς ἀσθένειες, ἀπὸ ἐπιβουλὰς δαιμονικὲς καὶ κάθε ἄλλο

ψυχοσωματικὸ κίνδυνο.

Καὶ οἱ δύο Κανόνες ψάλλονται σὲ ἦχο πλ. δ΄. Ἡ α΄ ὠδὴ τοῦ Μικροῦ ἔχει εἶρμὸ τὸ «Υγρὰν διοδεύσας», τοῦ μεγάλου τὸ «Ἄρματηλάτην Φαραώ». Καὶ οἱ δύο ἀμιλλῶνται στὴν ἐκλογὴ ὠραίων εἰκόνων, λεπτοῦ καὶ εὐγενοῦς τρόπου ἐκφράσεως τῆς δεήσεως, ζωηρῆς περιγραφῆς τῶν θλίψεων καὶ τῶν συμφορῶν καὶ τῶν αἰσθημάτων πίστεως, πόνου, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδος καὶ ἐγκαρτερήσεως. Ὁ θρῆνος τοῦ πιστοῦ δὲν εἶναι ἔκφραση ἀπογνώσεως καὶ ἀπελπισίας, ἀλλὰ αἴτηση τοῦ Θεοῦ ἐλέους καὶ τῆς βοηθείας τῆς Θεοτόκου γιὰ τὴ συνέχιση τοῦ ἀγῶνος τοῦ βίου καὶ γιὰ τὴν νικηφόρο ἀντιμετώπιση τῶν πειρασμῶν.[I.M.P.K.](#)

Τοῦ Ἰωάννου Μ. Φουντούλη,

Ἄπό τό βιβλίο: Λογικὴ Λατρεία, Θεσ/κη 1971, σ. 173-178).

[Πηγή: .orthodoxia-ellhnismos.gr](http://orthodoxia-ellhnismos.gr)